

Pejzaž kao samostalna likovna tema, u srpskom slikarstvu pojavio se sredinom 18. veka, i sve dok su misija i vrednost slike bile isključivo u predstavljanju viđenog, imao je zapaženo mesto. Međutim, posle 1950. godine, sa pojavom dva suprostavljena umetnička stava: apstraktne umetnosti i osavremenjenog figurativnog izraza, osnovno pitanje umetnosti postalo je pitanje forme i njene relacije prema sadržini. Male intimne teme, pejzaži i portreti u ovom periodu sve češće su ustupali mesto slobodnijim likovnim predstavama koje transponuju umetničke doživljaje, probleme, viđenja

U Zbirci slika koju je sakupio Rajko Mamuzić posebno mesto zauzima kolekcija pejzaža koja, iako nevelika po obimu, predstavlja svojevrsan presek umetnosti nastale u prvim posleratnim decenijama kod nas. Zbog preglednosti, a imajući u vidu osnovne tokove razvoja umetnosti tog perioda, pejzaže svrstavamo u dve osnovne celine, apstraktne pejzaže i pejzaže koji se razvijaju u pravcu kolorizma.

Pejzažnim apstraktnim kompozicijama velikog broja naših autora (Milorad Bata Mihailović, Zoran Petrović, Petar Omčikus), priroda nije poslužila kao povod. U želji da pronađu formu koja je u autentičnom odnosu sa doživljajem

umetnici su izmenili odnos prema perceptivnom i izostavili predmet sa slike, međutim na njihovim kompozicijama, gestovi (ma koliko žestoki bili) često se konkretizuju u linije i oblike, što ostavlja utisak realnosti i nagoveštava pejzaže. Izvanredan primer su apstraktne kompozicije Milorada Bate Mihailovića i Petra Omčikusa. Nastali u procesu slobodnog i direktnog slikanja, burnim ritmovima i gestualnošću apstraktni predeli Milorada Bate Mihailovića izraz su njegove unutrašnje energije, ali i asocijacija na prostor, atmosferu i svetlost. Sličan "utisak stvari" ostvaren je i na mnogobrojnim kompozicijama Petra Omčikusa posebno na onim iz ciklusa "Drvo u cvatu". I na kompozicijama Branka Filipovića, slikara koji je među prvima, prihvatio enformel, pejzaž je rezultat slike. Kao većina enformelista on je eksperimentisao sa materijalima i upotrebljavao ne slikarske elemente (lepilo, pesak, curenje likida), međutim sklonost ka kolorizmu približila ga je apstraktnom i asocijativnim. Asocijaciju na pejzaže i još više na stvari i bića dočaranu živim formama na tamnoj osnovi vidimo i kod Zorana Petrovića. Ni Slava Bogojević ne opisuje prirodu, njenu suštinu predočava ritmičkim ponavljanjima mekih oblika, uklopljenih u tonalitet slike.

Ipak, u skladu sa umerenim evropskim modernističkim shvatanjima, grupa umetnika (Mladen Srbinović, Aleksandar Tomašević, Boža Ilić, Aleksandar Luković, Ksenija Divjak) iako teži osamostaljenju plastične organizacije slike, smatra da je trinom, linija – boja – predmet umetnički efikasniji od bino-

ma linija – boja. U njihovim radovima očuvan je predmet što se odrazilo i na prisustvo teme. Repertoar stilskih postupaka je širok od ekspresivnih, intimističkih, poetskih do geometrizovanih i simboličkih.

Interesovanja umetnika za vizuelnu dramatičnost forme, bar u njihovim ranim stvaralačkim fazama, rezultirala je velikim brojem ekspresionističkih pejzaža. Aleksandar Tomašević, slikar geometrijske orijentacije i konzervator u Zbirci je zastupljen pejzažom čija je suština predočena ekspresivno, širokim, slobodnim i funkcionalnim potezima, bez zadržavanja na detaljima. Pejzaži Bože Ilića poseduju slične karakteristike. Bliski poetskom realizmu, ali i ekspresivni, istina na jedan "utišan" i "mek" način karakterističan za autora su i pejzaži Stevana Maksimovića. Sasvim drugačije vrednosti nose pejzaži Ksenije Divjak, Vujaklije, Srbinovića. Pažljivo birajući sadržaje i forme, u dosluhu sa vlastitom prirodom Ksenija Divjak ostvaruje

pejzaže koji su posebno razmišljanje nad životom i prirodom. Inspirisani starom kamenom plastikom i narodnom umetnošću, pejzaži Lazara Vujaklije uzbudljivi su simboli života. Oštrijom negacijom prirode Mladen Srbinović formi daje slobodniji izraz. Njegovi pejzaži su između viđenog i doživljenog. U Zbirci izdvojeno mesto imaju pejzaži Boška Petrovića, prikazani u okviru ciklusa Njive i Hlebovi. Organizovani kao niz horizontalnih površina svetlog i hladnog kolorita, ovi pejzaži sugerišu stabilnost i mirnoću, baš kao i vojvođanske ravnice.

Već na osnovu ovog kratkog pregleda vidimo da su se početkom šeste decenije na našoj likovnoj sceni otvorili mnogi dinamički procesi, u okviru kojih se pejzaž realizovao kroz najrazličitije pravce i poetike. Izložbom pejzaža iz Zbirke kolekcionara Rajka Mamuzića želeli smo da ukažemo na one novine i lična traženja umetnika koja su ovaj period učinile izuzetno značajnim u razvoju naše istorije umetnosti.